

Emlékek a hajdani Vigiliáról és Rónay Györgyről

GÖMÖRI GYÖRGY

1934-ben született Budapesten. Irodalomtörténész, költő, műfordító. Tanulmányait az ELTE BTK magyar-lengyel szakán kezdte, majd miután 1956-ban Angliába települt, az oxfordi egyetemen fejezte be. Jelenleg is Angliában él, a cambridge-i Darwin College tanára.

Amikor első versem megjelent a Vigiliában, a lapot hivatalosan még Sík Sándor szerkesztette, de nekünk, fiataloknak Rónay György volt a szerkesztő, s mindenképpen az ő beleegyezése kellett ahhoz, hogy szerepeljünk a folyóiratban. Mint tudjuk, a Vigilia az ötvenes évek első felében, de még '56-ban is kis példányszámban jelent meg, és valahol az akkori hivatalos kulturális nyilvánosság margóján helyezkedett el. Az ott megjelenő költők közül mi egyedül Rónay Györgyöt tekintettük igazán jelentős alkotónak — itt jegyzem meg, hogy például Pilinszkynek (vajon miért?) 1950 és 1958 között egyetlen verse sem jelent meg a lapban.

A korabeli politikai és kulturális viszonyokról itt most csak annyit jegyeznek meg, hogy a sztálinista korszak után, a Nagy Imre első miniszterelnöksége nyomán kibontakozó politikai reformmozgalom számunkra is meghatározónak bizonyult, szinte azzal párhuzamosan nyílt ki egész nemzedékem értelme. Szerencsénk volt, hogy éppen azokban az években kerültünk egyetemre, amikor az emberek kicsit szabadabban kezdtek lélegezni, amikor óvatosan bár, de lehetett már bírálni a párt politikáját, különös tekintettel a sztálinizmus „törvénytelenégeire”. Ehhez is kellett persze bizonyos bátorság, de a fiatalok mindig vakmerőbbek azoknál, akiknek rossz tapasztalataik vannak az előző évekből. S a fiatalok között megindult egy olyan szellemi erjedés is, amiből a marxizmustól különböző világnézetek vagy filozófiák csíráztak ki. Ezt magamon is tapasztaltam, hiszen így jutottam el a Vigiliához.

Török Sándor
„tanulókörei”

Makkai Ádámot én 1954 áprilisában ismertem meg, s azt hiszem, mindkettőnknek fontos volt ez a találkozás. Nekem azért, mert Ádám meghívott édesanyja, Ignác Rózsa írnő „irodalmi szalonjába”, ahol nemcsak írókkal, más művészekkel és tudósokkal lehet találkozni, hanem például Török Sándorral, a *Kököjszi és Bobojsza* szerzőjével is. Sándor „bácsi” ezekben az időkben kezdte el szervezni antropozófus tanulóköreit. Rudolf Steiner filozófiáját akkor még csak kevesen ismerték Magyarországon, de Török Sándor pedagógiai képességeit dicséri, hogy egy év alatt vagy fél tucat ilyen csoportot hozott létre, ahol fiataloknak és idősebbeknek együtt tanította ezt az emberközpontú, a kereszténységből kiinduló, de a keleti vallások felé nyitott „szellemtu-

dományt”. Mi Ádámmal egy négytagú tanulócsoportban voltunk, hetente-kéthetente találkoztunk magánlakásokban. Az antropozófia (bármilyen legyen róla ma a katolikus egyház véleménye) akkor nekünk azonnali immunitást adott a dialektikus materializmus című, módszeresen belénk táplált ideológiai katyvasszal szemben. S nem csak viselkedésünkön és gondolkodásunkon hagyott nyomot ez a tanfolyam, óhatatlanul belekerült verseimbe is, s az az igazság, hogy e nélkül az antropozófiai „fertőzés” nélkül nem igazán jutott volna eszembe a Vigiliánál kopogtatni.

Makkai Ádám első versei a Vigiliában

Ádámmal szemben, aki szintén írt verseket, bizonyos előnyben voltam: 1953 óta jelentek meg verseim (egy-kettő az Irodalmi Újságban is, ami akkor már egyfajta rangot adott), jártam írószövetségi ösztöndíjjal Lengyelországban, fordítottam lengyel verseket a Magyar Rádióknak, s ottani kapcsolataim révén igyekeztem segíteni Ádámnak, hogy elhelyezhesse fordításait franciából. Talán ezt hálálta meg azzal, hogy közvetített Rónayhoz. Ignác Rózsa ugyanis írt már korábban is a Vigiliába, s alighanem jóban volt Rónay Györggyel, s Ádámnak, mint megtudtam, már 1955-ben megjelent egy verse a lapban — álneven persze, mert akit fölvettem már az egyetemre, az nem kockáztathatta meg, hogy saját nevén közöljön olyan szövegeket, amelyekkel a vallásosság gyanújába kerülhetett. De csak a vezetéknevét változtatta meg, és Jósinczy Ádám néven szerepelt.

Gömöri György és Horváth Elemér első versei a Vigiliában

1955 második felében már sorra születtek „antropozófus” verseim — ezek közül hozott le néhányat Rónay a Vigilia 1956-os folyamában. Az én álnevem Tomori Tamás volt — olyan név, amiről szerintem már messziről kiabált, hogy nem lehet valódi. Akkoriban úgy hittük Ádámmal, csak mi vagyunk olyan félbátarak, hogy kéziratot merünk adni egy katolikus folyóiratnak. Később, jóval később derült ki, hogy a nálam egy évvel idősebb Horváth Elemér, ugyancsak Nyugatra került magyar költő, szintén szerepelt a Vigilia repertóriuma szerint hat verssel 1954 és 1956 között. Az ő akkori álneve Telek György volt, s nekem nemrégiben azt írta: „Rónay volt az egyetlen, aki hitt bennem és felkarolt.” Ebben csak az az érdekes, hogy Elemér is az ELTE-re járt, évfolyamtársam volt, s ennek ellenére Magyarországon még nem ismertük egymást, de — ahogy azt mondani szokás — ugyanahhoz a szellemi körhöz tartoztunk.

Találkozások Rónay Györggyel

1956 januárjában kaptam az első meghívást Rónay Györgyékhez. Úgy emlékszem, Ádámmal együtt mentem föl a Rózsa-dombrára, ahol a szerkesztő-költő teával fogadott — ez már, meg lehet, azután volt, hogy a Vigilia 1956. januári számában lehozta egy versemet. Engem Rónay nem annyira mint költő, inkább mint fordító érdekelt (bár nagyra becsültem műves, szép, kiegyensúlyozott verseit) — ugyanis tudtam a *Pan Tadeusz* (magyarosan: *Tadeusz*) körül zajló vitákról, s hallottam (alighanem Kerényi Gráciától) arról, mennyi gondot okozott a Mickiewicz-

A fordító
Rónay György

eposz magyar kiadójának Sebők Éva esztétikailag nem kielégítő fordítása. Bár Sebők jól tudott lengyelül, a lektorok úgy vélték, fordítása alapos javításra szorul, s erre éppen Rónayt kérték föl. Nem tudom biztosan, hol és mennyit jobbított Rónay György Sebők Éva 1957-ben végül is kiadott fordításán, de tudom, hogy nem volt igazán elégedett ezzel a fordítással, ezért vágott neki újra, s csinálta meg végül (Varsányi István nyersfordítása alapján 1977-ben) az Európa Könyvkiadónak.

Ezt azért említem, mert emlékezetem szerint a saját verseim megvitatásán kívül főleg lengyel irodalomról beszélgettünk akkor és későbbi találkozásaink alkalmával. Megmaradt ugyanis 1956-os bejegyzési naptáram, ahol nemrégiben meglepve láttam, hogy az év januárja és márciusa között három ízben is jártam Rónaynál — ebből szerintem kétszer a lakásán és egyszer a szerkesztőségben. Engem már akkor is érdekelt a Balassi-korabeli lengyel költészet, s gondolom, összehasonlítottuk azzal a 16. századi francia lírával, amit Rónay olyan kitűnően és szívósan magyarított az évek során. (Éppen 1956-ban jelent meg antológiája, *A francia reneszánsz költészete*.) Lehet, hogy a modern francia líráról is szó esett, mert előző évben kezdtem franciául tanulni, s már ki is választottam magamnak egy francia költőt azzal, hogy majd tőle fordítok — Robert Desnosról van szó —, de arra már nem emlékszem, ő kit szeretett legjobban a kortárs franciák közül.

Ha Magyarországon maradok, gondolom, továbbra is próbáltam volna szerepelni a Vigiliában, így viszont hosszú évekre megszakadt a kapcsolatom a lappal, amit aztán már csak Rónay György elhunytá után vettem fel újra a nyolcvanas évek elején. Ami 1956-os találkozásaink hangulatából megmaradt, az a „poeta doctus” és a jó fordító iránti tiszteleten kívül leginkább rokonszenv volt és együttérzés: Rónay egész lényéből valamilyen szomorúság áradt. De hát azokban az időkben (mint ez Zimándi Pius könyvéből, *A forradalom évéből* is kiderül) nem volt könnyű a Vigilia szerkesztőjének lenni...